AFRIKAANSE TAAL- EN LETTERKUNDE UNIVERSITAIR STUDIEVAK TE AMSTERDAM

REDE

BIJ DE AANVAARDING VAN HET AMBT VAN BIEZONDER HOOGLERAAR AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM, OP 9 OKTOBER 1933 UITGESPROKEN

DOOR

Dr. G. BESSELAAR

N.V. SWETS & ZEITLINGER — AMSTERDAM
1933

439.3607
BES

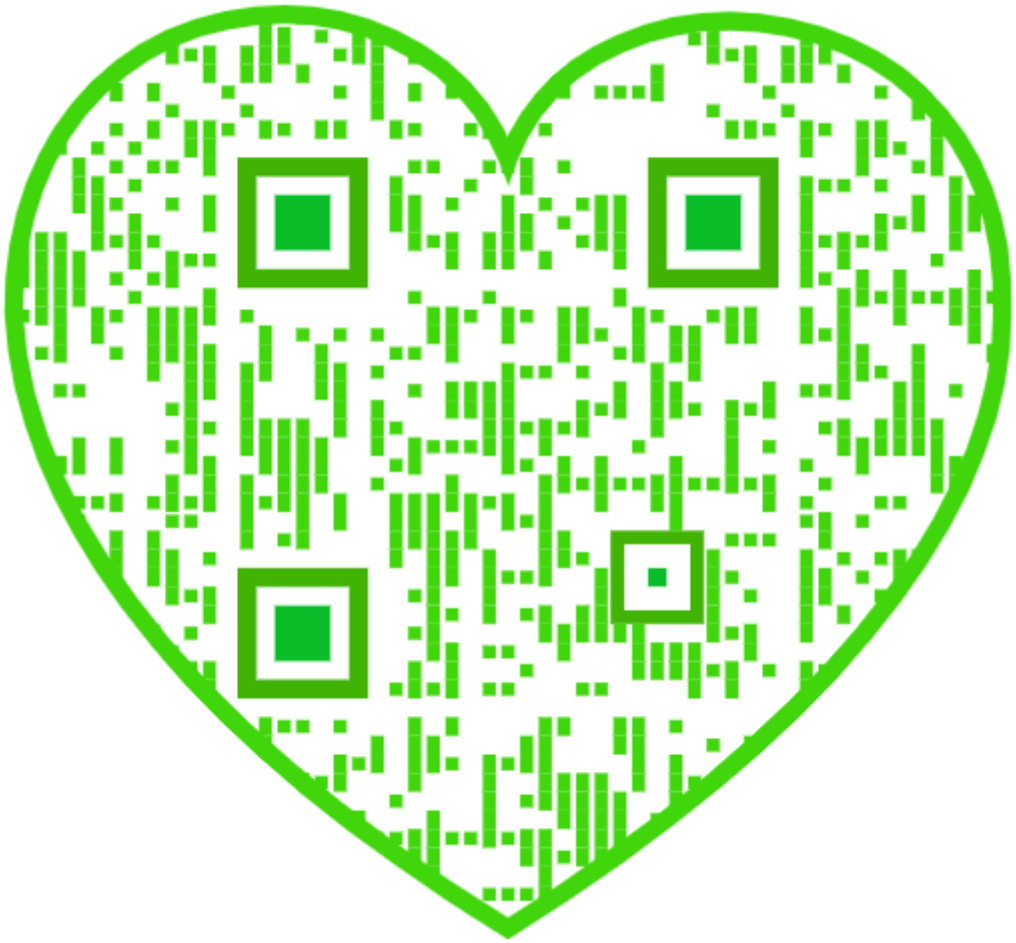

AFRIKAANSE TAAL- EN LETTERKUNDE UNIVERSITAIR STUDIEVAK TE AMSTERDAM

REDE

BIJ DE AANVAARDING VAN HET AMBT VAN BIEZONDER HOOGLERAAR AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM, OP 9 OKTOBER 1933 UITGESPROKEN

DOOR

Dr. G. BESSELAAR

N.V. SWETS & ZEITLINGER — AMSTERDAM
1933

AFRIKAANSE TAAL- EN LETTERKUNDE ALS
UNIVERSITAIR STUDIEVAK TE AMSTERDAM

Heren Burgemeester en Wethouders, Dames en Heren Leden van de Raad der Stad Amsterdam;

Heren Curatoren dezer Universiteit;

Mijnheer de Gezant en Gevolmachtigd Minister der Unie van Zuid-Afrika, en Mijnheer de Oud-Staatssecretaris der Zuid-Afrikaanse Republiek!

Heren Bestuurderen der Stichting tot Bevordering der Studie van Taal, Letterkunde, Cultuur en Geschiedenis van Zuid-Afrika, en Heren Curatoren van deze Leerstoel;

Dames en Heren Hoogleraren, Lectoren en Privaatdocenten;

Dames en Heren Studenten, en
Gij allen, die deze plechtigheid met Uw aanwezigheid vereert;

Zeer gewenste Toehoorderessen en Toehoorders!

Een intreerede aan een vaderlandse instelling voor hoger onderwijs biedt gemeenlik een dankbare en gretig aangegrepen gelegenheid om een lans te breken voor het studievak van de spreker. Wordt bij zodanige gelegenheid bovendien een nieuwe leerstoel bezet, zo is een rede ten voordele van eigen huis niet alleen toelaatbaar, maar zelfs plicht.

Twee vragen vallen derhalve heden hier te beantwoorden: waarom is er in Nederland een universitaire leerstoel voor Afrikaanse taal- en letterkunde geplaatst? en waarom juist te Amsterdam?

Als antwoord op de eerste vraag wil ik de volgende redenen aanvoeren: uit gepast Nederlands gevoel van eigenwaarde; uit trouw aan een Nederlandse overlevering; als

universitaire plicht om te vervullen een specifiek Nederlandse wetenschappelike taak; uit begeerte tot culturele samenwerking met het Afrikaanse broedervolk. Op de tweede vraag: waarom deze nieuwe leerstoel dan juist te Amsterdam? antwoord ik: ter voortzetting van een eervolle Amsterdamse traditie, uit billike stedetrots, en als passende in het Amsterdamse universitaire systeem.

I. *Gevoel van Eigenwaarde.*

Nederland mag dankbaar en trots zijn, dat in deze tijd van gelijkmaking van taalschakeringen en van wegschaving der streektalen tot een nationaal Algemeen Beschaafd, er tien duizend kilometers verwijderd van Nederland en Vlaanderen een nieuwe Dietse taal is ontstaan: een zustertaal van het moderne Nederlands, beide immers in verschillende hemelstreken gegroeid uit het Hollands der zestiende en zeventiende eeuw. Door het plaatsen van deze leerstoel wil wetenschappelik Nederland erkennen het bestaan, en afkondigen het bestaansrecht, *iure suo*, van de Afrikaanse taal, de taal van een nieuwgeboren Diets volk.

Dit is geen lyriek, dit is epiek! De Afrikaner natie is in de achttiende eeuw ontvangen op de wijdwegdeinende Afrikaanse veldvlakten; is geboren in de weeën van de Grote Trek; heeft in 1838 haar vuurdoop ontvangen in Moordspruit en Bloedrivier; heeft sinds 1875 haar taal leren lezen en schrijven in de school van *Die Genootskap van Regte Afrikaners*, en is in 1909 mondig verklaard door het machtig wereldrijk, waarbij het in 1902 tegen zijn wens was ingelijfd. In de Grondwet der Unie van Zuid-Afrika, in 1909 door het Britse parlement uitgevaardigd, staat in art. 137 geproclameerd: De Engelse alsmede de Hollandse talen zijn officiële talen van de Unie; zij worden op een voet van gelijkheid behandeld en bezitten en genieten gelijke vrijheid, rechten en voorrechten.

Het woord *Hollands* gaf echter aanleiding tot misverstand: de meerderheid der Afrikaners sprak wel Afrikaans,

maar schreef Nederlands. Deze mogelikheid tot misverstand is opgeheven bij Wet no. 9 van 1925, de Wet op de officiële Talen van de Unie van Zuid-Afrika, welke als volgt luidt: Nademaal er twijfel ontstaan is aangaande de betekenis van het woord „Hollandse" in de Zuid-Afrika Wet, 1909, en nademaal het dienstig is die twijfel weg te nemen, zij het bepaald door Z.M. de Koning, de Senaat en de Volksraad van de Unie van Zuid-Afrika als volgt: Het woord „Hollandse" in art. 42 d van de Zuid-Afrika Wet, 1909, en elders in die wet, waar dat woord voorkomt, wordt hierbij verklaard het Afrikaans in te sluiten. — Hiermede, geachte Toehoorders! is het Afrikaans in Zuid-Afrika bij landswet gelijkgesteld met het Engels.

Nederland heeft daarna de eerste stap gedaan tot erkenning van het Afrikaans buiten Uniegrondgebied: Nederlandse instellingen voor hoger onderwijs hebben het aanvaard als voertaal van tientallen proefschriften. Aan deze practiese toekenning van universitaire *status* wordt nu ambtelik de kroon opgezet door het bezetten voor de eerste maal in Nederland van een universitaire leerstoel voor Afrikaanse taal- en letterkunde, hetgeen *ipso facto* deze discipline verheft tot academies studievak. Deze daad en de instemming, waarmede het besluit ertoe hier te lande, in Vlaanderen en Zuid-Afrika is begroet, is een uiting van Diets gevoel van eigenwaarde.

Zij komt, al schijnt de vergelijking gewaagd, met de stichting van de Leidse Hogeschool in 1575 daarin overeen, dat zij betoning en beloning is van de Dietse wil tot geestelike zelfhandhaving. En evenals de Nederduytsche Academie, de oercel van de Universiteit van Amsterdam, bij haar stichting in 1617 bedoelde te wezen een oefenschool der wetenschappen door middel van de moedertaal, toen nog niet geslepen tot academies instrument, is de plaatsing van deze leerstoel voor Afrikaanse taal en letterkunde het omhangen van de academiese toga aan een „rechte en slechte" volkstaal. Doch we behoeven geen drie eeuwen en meer terug te gaan om een parallel voor deze erkenning te vinden. Zij is niet slechts neerslag en weerslag van Diets

verleden, maar huldigt het beginsel van zelfverwezenliking, dat nog worstelt te Leuven en Gent en dat reeds krachtig opbloeit te Stellenbosch en Potchefstroom, te Pretoria en Bloemfontein.

Dat dit nieuwe middelpunt voor Afrikaanse studiën in Nederland een bescheiden begin maakt, is betamelik in deze tijd van versobering, maar dàt een begin gemaakt wordt, is meer dan een schoon gebaar. Het was hoog tijd, dat Nederlands gevoel van eigenwaarde tot deze uiting kwam. Reeds jaren heeft Duitsland aan de Friedrich-Wilhelms-Universiteit van Berlijn een lectoraat voor Afrikaanse taal, letteren en geschiedenis. In Engeland stelt de Nederlandse leerstoel te Londen daadwerkelik belang in Afrikaanse studiën. En nog zeer onlangs heeft Gösta Langenfeldt ten gebruike van het hoger onderwijs in Zweden een handboek geschreven over Britse dominiale letterkunde, waarin de Afrikaanse letteren uitvoerig worden behandeld. Het is dus niet voorbarig, dat het stamland, niet langer te hooi en te gras, maar stelselmatig en wetenschappelik, kennis gaat nemen van het verwante Afrikaanse geestesleven. In dit eren van Zuid-Afrika eert Nederland zichzelf.

II. *Trouw aan een Nederlandse Overlevering.*

Nederland is grondlegger en een der hoofdbewaarders der Germaanse taalwetenschap. Deze roem berust op het werk van Noord- en Zuidnederlandse geleerden, maar in de eerste plaats op dat van Frans Junius (1587—1671). Hij werd als wees opgevoed door zijn zwager Gerard Vossius, de eerste hoogleraar aan de Doorluchte School van Amsterdam. Gedurende dertig jaren doorreisde hij het Germaanse taalgebied om zijn stof te verzamelen en wijdde in Nederland de laatste twintig jaren van zijn leven aan het ordenen en uitgeven daarvan. Hij verloste de studie der Germaanse oudheid uit de windselen der polyhistorie en verhief haar tot een zelfstandige wetenschap, wier schepper

hij is. Landgenoten hadden reeds vóór hem het veld verkend, opgemeten en in kaart gebracht. Ik herinner aan Goropius Becanus (1569), Justus Lipsius (1605) en Abraham van der Mijlen (1612), die taalvergelijkende studiën hebben beoefend; ook daaraan, dat de eerste Gotiese teksten, Noorse runen, evenals Oudhoogduitse en Angelsaksiese of Oudengelse overblijfselen door Nederlandse geleerden ontdekt werden en gepubliceerd.

Van Frans Junius loopt over Lambert ten Kate in de zeventiende en Balthasar Huydecoper in de achttiende eeuw naar Bilderdijk, Jan Frans Willems, Matthijs de Vries en H. Kern, dus door de negentiende naar onze eeuw, een snoer van licht- en vuurbakens, dat meer dan historiese waarde heeft. Oudgermaanse talen zijn op Nederlandse bodem het eerst en sedertdien onafgebroken en veelszins vruchtdragend beoefend. Maar ook jongere, als Hoogduits, Engels en de Scandinaviese talen, zijn in nieuwere tijden binnen de kring der academiese belangstelling geplaatst. Waar aldus Germaanse moeder- en zustertalen in Nederland vlijtig werden en worden bestudeerd, zou het een breuk in een eervolle overlevering zijn, indien voor de jongste Germaanse taal, het Afrikaans, een mondig geworden dochtertaal van het oudere Nederlands, niet de haar toekomende plaats in de Nederlandse wetenschappelike belangstelling wierd ingeruimd.

Als lid der Germaanse talengemeenschap heeft zij daarop een onvervreemdbaar recht krachtens geschiedenis en overlevering.

III. *Wetenschappelike Plicht voor Nederland.*

Met deze reden ben ik gekomen tot de kern van mijn pleidooi en onder dit hoofd wil ik drie punten behandelen:

1. a. De bestaande cultureele houding der Afrikaners jegens het Nederlandse wezen en b. die der Nederlanders tegenover het Afrikaanse wezen;

2. De cultureele houding, die Nederland behoort aan te nemen;

3. De wetenschappelike werkmethode, volgens welke het nieuwgestichte centrum voor Afrikaanse studiën deze houding moet bewerken.

1a. *Bestaande houding der Afrikaners.*

Om te beginnen moge ik u herinneren, dat de blanke bevolking in Zuid-Afrika wel voor de grootste helft uit Afrikaans-, maar toch ook voor ruim een derde uit Engelssprekenden bestaat. Dezen hebben een wereldrijk met een machtige cultuur achter zich, terwijl genen weinig of geen verband met Nederland onderhouden. Door de zuigkracht van de verwante cultuur der overheersers, door een onderwijsstelsel, sedert vier geslachten op Engelse leest geschoeid, en door ontstentenis van voldoende ruggesteun der Nederlandse beschaving, zijn de Afrikaners losgewrikt uit de holligheid des bornputs, waaruit zij gehouwen zijn. Vooral het hoger onderwijs was en is hiertoe de sterke hefboom. De jongelui, die op gemiddeld zeventienjarige leeftijd naar de Zuidafrikaanse universiteiten komen, worden daar in een driejarige cursus opgeleid voor de *bachelor*'s-examens in *Arts* (d.i. letteren en wijsbegeerte) en in *Science* (d.i. natuurwetenschappen); zij kunnen daarna hun studie gemiddeld twee jaren voortzetten tot het *master*'s-examen in dezelfde faculteiten en die voltooien voor het doctoraat in alle faculteiten. Alleen in de *Arts*-faculteit wordt Nederlands gedoceerd.

Onder dit stelsel heeft zich de toestand ontwikkeld, dat de meerderheid der in *Arts* gegradueerden Nederlands kan lezen. Dit kunnen ook die *Science*-studenten, die uit voorliefde of uit toekomstoverwegingen één jaar voorlezingen over Afrikaans gevolgd hebben. Er is echter een minderheid van studenten in letteren en wijsbegeerte en een grote meerderheid van studenten in exact-wetenschappelike vakken, die zelfs geen leeskennis van Nederlands aan de

universiteit opdoen. De schatting is, dat slechts 10 percent der Zuidafrikaanse studenten grondig studie maken van Nederlandse taal en letteren. Na een achtentwintigjarig verblijf in Zuid-Afrika weet ik niet van, en twijfel ik aan, het bestaan van een enkele gegradueerde Zuid-Afrikaner, die niet in staat is Engels te lezen, te verstaan en te spreken, maar evenmin heb ik een enkele jeugdige gegradueerde ontmoet, buiten die in Nederland gestudeerd hadden of zelf Nederlanders of kinderen van Nederlanders waren, die Nederlands vloeiend spreken kon. Nederlands is in Zuid-Afrika een dode taal, die gelezen wordt, maar buiten Nederlandse gezinnen niet wordt gesproken. Het Afrikaans, ik behoef het u nauweliks te zeggen, bevindt zich als de oudste der twee landstalen in veel gunstiger positie. Er is echter een reeds tastbaar gevaar, dat het wint aan breedte, maar verliest aan zuiverheid van idioom. Het gebruik van Engelse woorden is de mug, die vlijtig wordt uitgezegen en dit is prijselik, maar het doorzwelgen met huid en haar van kemelkudden klakkeloos vertaalde Engelse idiomen bewerkt op taalgebied ontmanning en impotentie. Studie van Nederlands zou hier veel kunnen bewaren en voorkomen.

Dit volsta voor het hoger onderwijs, waaruit de ontwikkelde klassen der samenleving, de volksleiders in beschaving, worden gerecruteerd.

Op de middelbare scholen wordt op vele plaatsen iets gedaan aan het Nederlands in de vorm van het vluchtig doorlezen van een of meer Nederlandse werken, waarbij vooral drama's van Vondel voorkomen, vermoedelik onder invloed van het Engelse gebruik om in het leerplan een stuk van Shakespeare in te sluiten. Toch doet het zielig aan, een onschuldig Boerenkind, dat geen drie regels correct Nederlands kan schrijven, met Vondel's Jefta te zien worstelen. Het voor zijn leeftijd niet onaardig vermogen, dat de gemiddelde candidaat voor het eindexamen aan een Nederlandse middelbare school bezit om Frans, Engels en Duits te lezen, te schrijven en te spreken, bestaat in de „secondary" en „high schools" niet ten aanzien van het zo na ver-

wante Nederlands. Frans en Duits kunnen daar wel als vakken naast Engels en Afrikaans gekozen worden, maar voor Nederlands is deze keuze niet toegestaan.

Op de lagere scholen wordt nog veel minder onderwijs in het Nederlands gegeven. In leesboekjes komt hoogstens wat Nederlands voor, gelijk in Nederland Afrikaanse leesstukjes voorkomen. Aan de enige school in Zuid-Afrika met Nederlands als voertaal, de Oost-Eindschool te Pretoria, verlopen de Nederlands-medium klassen in de aanzwellende Afrikaans-medium klassen.

Is dit de stand van het onderwijs in Nederlandse taal en letteren, nog zwakker staat het in Zuid-Afrika met de kennis der geschiedenis, aardrijkskunde en cultuur van Nederland. Hieromtrent moet de gemiddelde Afrikaner zich verlaten op toevallige informatie, verkregen uit dagbladen en tijdschriften of andere lectuur. Geheel anders staat het met zijn kennis van het Engelse wezen. Alle gestudeerde Afrikaners lezen, verstaan en spreken Engels en kennen de Engelse letterkunde en geschiedenis; als gevolg begrijpen en erkennen zij de Engelse geesteshouding. Resultaat is, dat een ontwikkeld Afrikaner, die Europa bezoekt, zich in Engeland onmiddellik thuis voelt, maar vreemd in Nederland, welks wezen hem vreemd is.

Ik vermeld deze feiten met hetzelfde leedwezen, waarmede gij ze aanhoort, maar alleen de waarheid kan het Nederlands in Zuid-Afrika's onderwijsstelsel vrij maken. Deze houding van de Afrikaners tot de Nederlandse cultuur is trouwens meer hun lot dan hun keus. Zij is het gevolg van ruim honderd jaren Engelse overheersing, een verwording, die de Afrikaner intuïtief gewraakt heeft, zonder zich echter te kunnen dekken of verzetten bij gebrek aan geestelike leiders, die de kennis, de macht en de middelen hadden om het gevaar te doorzien en af te wenden. Diep in het Afrikaner gemoed trekt nog de band des bloeds: de stamverwantschap met het gemeenschappelik Dietse wezen. Een brede klasse van bewustgeworden Afrikaners heeft reeds het gevaar beseft om zijn volksziel te verliezen. Zij dringt aan op kennis van Nederlandse taal en

letteren, geschiedenis en cultuur, niet als een beleefdheid jegens Nederland, maar als levensvoorwaarde voor het Afrikaanse wezen en welwezen.

Deze aankweek van het volkseigene bereikt bewust en methodies zijn hoogtepunt in het Nederlands Cultuurhistories Instituut, verbonden aan , en eerlang ingelijfd in, de universiteit van Pretoria. Daar wordt met steun van de Nederlandse regering en van vele vertegenwoordigende instellingen in Nederland waardevol werk van inlichting en toenadering verricht. Daar wordt opgeleid een keurbende van jonge Afrikaners, die methode, reden en doel leren kennen van hun toekomstige arbeid aan eigen Afrikaanse volksgroei, die stoelt op, en leeft uit, eigen wortel.

1b. *Bestaande houding der Nederlanders.*

Hoe staan nu echter de Nederlanders tegenover het Afrikaanse wezen?

De meerderheid aanvaardt niet of aanvaardt node, dat de Afrikaner Afrikaans spreekt en niet Nederlands, dus: dat hij Afrikaner is geworden en Nederlander-af. Of Nederland zelf te blameren is voor dit verlies van taalgebied, valt buiten het bestek mijner rede. Wel schaam ik mij, als Nederlander, dat mijn land zijn hand van Zuid-Afrika heeft afgetrokken, toen na de val der Compagnie in 1795 er geen dividenden meer binnenkwamen en dat het, met loffelike uitzonderingen, gedurende de negentiende eeuw zo weinig gedaan heeft om het Hollands aan de Kaap voor uitsterven te bewaren. Jan Salie's geest heeft diep doorgewerkt, totdat met de eerste Vrijheidsoorlog onder Paul Kruger en in de tweede onder generaals Botha en De Wet het bloed weer ging kruipen, dat het gaan had verleerd. Maar toen was de „afstichting" beklonken. Laat Nederland bij alle schuldbesef dankbaar wezen, dat deze frisse loot van de Dietse stam er nog is, zoals hij is: Hollands Zuid-Afrika kan niet meer Nederlands, het moest Afrikaans-Hollands wezen of

niet wezen: een Engels Zuid-Afrika was logies het enige alternatief.

2. *Vereiste houding voor Nederland.*

Nederland zij nuchter: de tijd der romantiek inzake Zuid-Afrika is voorbij. Naar de *limbus* worde verwezen de reeks van nevelachtige sympathieën, die stammen uit de Anglo-Boerenoorlog, nu een mensengeslacht geleden. Tranerig sentiment is niet de atmosfeer, waarin een normaal jong man en een gezond jong volk zich gelukkig voelt. Nederland zij zakelik. Het behandele Zuid-Afrika als een volwaardig lid der familie op de voet van neef tot neef. Dan komt er ruimte voor het ontplooien, erkennen en waarderen van ieders eigen aard.

Dat die verschilt, ga ik bewijzen.

Het histories zinnebeeld van Nederland is de Hollandse maagd in haar tuin. Die tuin is niet een gaarde, maar een haag, een omrastering: de Hollander trekt graag lijnen, grenzen. Hij erkent vele terreinen des levens en is dolgraag souverein in eigen kring. Binnen die kring wordt alles keurig bewerkt, want de Hollander is precies; wat hij maakt, is af: hij werkt intensief.

De Afrikaner daarentegen is meer extensief en expansief. Hij is geboren op het onbegrensde veld; tegenover de Nederlandse perklievendheid is hij ruim als zijn vlakten, zijn bergen. Deze trek wordt weerspiegeld in zijn dicht- en schilderkunst. Het beste Afrikaanse gedicht is *Die Vlakte* van Jan Celliers; Totius dicht *Verse van Potgieters Trek* (een „trek" is een tocht de wijde wereld in); D. F. Malherbe *Die See;* C. M. van den Heever *Langs die groot Pad,* — het is alles in de open lucht, de ruimte in. Generalisatie over zeven eeuwen Nederlandse letterkunst is gevaarlik en toch meen ik, dat de meerderheid klein werk, fijn werk is, didacties, analyties, teer-lyries en huiselik. Wat de schilderkunst betreft, is een vergelijking nog moeiliker te trekken, aangezien de Nederlandse en Vlaamse geen meerdere heeft en eeuwen reeds de eeuwen tart, terwijl de

Afrikaanse maar juist los komt uit de windselen der prille jeugd. Toch moge ik een vergelijking wagen tussen de Nederlandse, toen zij twee, drie eeuwen jonger was dan thans en de huidige Afrikaanse: ik denk dan aan de Hollandse binnenhuisjes, waar het stemmig en dikwels ook heel vrolik toeging („wijs bij de luiden en mal om een hoekje"), maar waarbuiten gij op zijn best komt in *Het Straatje van Vermeer*. Daartegenover wijs ik u op de Afrikaanse schilderstukken van Wenning, Erich Mayer, Oerder, René Juta, Naudé, Pierneef en Volschenk, waar meer dan drie vierden luchtruim is, al geef ik toe, dat geen enkele vergelijking geheel opgaat en dat Ostade en Ruysdael mij niet onbekend zijn.

Om het in moderne woorden te zeggen: de Hollander is structureel, de Afrikaner visueel; of in de knappe opsomming van dr. Frank Gie, en ook deze weer te nemen met het spreekwoordelike knijpje zout: de Afrikaner is rustig, de Hollander rusteloos; de Afrikaner vindingrijk, de Hollander conventioneel; de Afrikaner „vinnig", de Hollander „stadig"; de Afrikaner oppervlakkig, de Nederlander grondig.

Deze algemeenheden zijn handig en gevaarlik, maar in hoofdzaken juist; zij behoren zeker ons voorzichtig te maken bij het scheren van twee volken over één kam. Want wat Nederland nodig heeft om zijn houding te bepalen tegenover Hollands-Zuid-Afrika is *kennis*, verkregen door systematiese studie. Onbekend maakt onbemind of verkeerd bemind!

3. *Werkmethode voor het nieuwe centrum voor Afrikaanse Studiën.*

Er bestaat dus de specifiek Nederlandse wetenschappelike taak om methodies te peilen het Afrikaanse wezen in taal en letteren, in geschiedenis en cultuur. Ik kan u hedenmiddag geen afgerond programma aanbieden voor deze studiën, welker leiding mij is opgedragen. Door openbaar

wordende behoeften zal ik mij de weg laten wijzen naar het doel, dat mij zeer duidelik voor ogen staat. Maar binnen het raamwerk van mijn taak vallen toch zekere duidelik afgetekende hoofdzaken, die ik in vier groepen wil samenvoegen. Ter behandeling komen m.i. in aanmerking:

A. Op *taalgebied*: onderwerpen als de volgende: Is het Afrikaans een taal? De leuze der Eerste Bewegers: „Skryf soos jy praat", is theoreties onjuist en practies onuitvoerbaar. Spelling is een vergelijk tussen klankleer en woordafleiding. Afrikaanse volkstaal en kunsttaal. Verbreiding van Afrikaans buiten de grenzen der Unie. Is de Afr. nasaal erfgoed of leengoed? Adoptatie en adaptatie in het Afr. Nederlandse en Afr. homoniemen en paroniemen. Verdubbeling in het Afr. Fonologiese invloed van andere talen op het Afr. Inwerking van inboorlingtalen. Taalkundig onderzoek van archieven en reisbeschrijvingen. Zestiendeeeuwse volkstaal als uitgangspunt voor historiese beschouwing van Afr. Inwerking van Noord- en Zuidnederl. en van Westduitse dialecten. Engelse invloed. Enz. enz. Ik wil er op wijzen, dat vele onderwerpen samenwerking vragen van Nederlanders, Vlamingen en Afrikaners.

B. Op *letterkundig erf* doemen als vanzelf de volgende punten op: De drie hoofdelementen der Dietse letteren: didactiek, realisme en humor, en in welke verhouding zij voorkomen in Nederland, Vlaanderen en Afrika. Naturelleninvloed op *folklore* en letteren. Stromingen in de Nederlandse en Vlaamse letteren en hoe zij nadeinen in de Afrikaanse. Verschil in diepgang tussen Engels-Afrikaans en Hollands-Afrikaans letterkundig werk. De grotere oorspronkelikheid van Hollands-Afrikaanse letterproducten bewezen en verklaard. De waarde van Zuidafrikaanse visie op de Oostafrikaanse wereld in het *opus* van Sangiro. *Et caetera ad libitum* voor Vlamingen, Afrikaners en Nederlanders.

C. Op *histories terrein*, want hoewel mij is opgedragen

Afrikaanse taal- en letterkunde te onderwijzen, kan ik toch de achtergrond der geschiedenis en de ondergrond der cultuur daarvan niet verloochenen. Daar zijn dan te beschouwen: Zuidafrikaans archiefwezen. Beleid der Verenigde Oostindiese Compagnie inzake handel; naturellen; taal, en kerkelike zaken. De Indiese factor. Ontwaking en ontwikkeling van nationaal besef aldaar. Ontginning van *Africana* in de archieven van Den Haag, Amsterdam, Lissabon en Londen. Worsteling tussen macht en recht onder het Zuiderkruis. Propaganda, polemiek en politiek in de negentiende eeuw. Betrekkingen tussen Nederland en Zuid-Afrika na de Engelse occupatie. Heeft Nederland de Kaap verkocht? Opvattingen omtrent kolonisatie in de zeventiende en twintigste eeuw. De huidige staatsinrichting in Zuid-Afrika. De Engelse factor. *Et caetera* voor Afrikaners, Nederlanders en Vlamingen.

D. *Op cultureel gebied*: Raaklijnen en raakpunten in het Vlaamse, Nederlandse en Afrikaanse geestesleven. De Duitse factor. Hugenoten-invloed. De „British mind" en de „Dietse gedachte". Is het Calvinisme in Z.-Afrika puriteins? Waarom schrijft de Afrikaner Boer met een hoofdletter? Z.-Afrika heeft twee dingen aan de wereld gegeven, die niemand anders haar geven kon: de ***Boerentaal,*** het navelmerk van zijn volksidentiteit; en de ***Boerenplaats,*** het bolwerk van zijn nationaal en sociaal, zijn economies, kerkelik en politiek bestaan. Tweetaligheid. Het arme-blanken-vraagstuk. Moet de Afrikaner economies kleurenblind wezen? Aanpassing van Europese culturen in N.-Amerika en Z.-Afrika; ***et caetera ad maiorem veritatis gloriam pulchritudinisque.***

Geachte Toehoorders! Niets zou mij meer bekoren dan uit deze melkweg van lichtbronnen enkele met u binnen het waarnemingsveld van academiese kijkers te brengen, maar zelfs onder inaugurele oraties staat de klok niet stil. Staat mij toe op twee een blik te werpen. De oorsprong van het Afrikaans. Reeds een halve eeuw is dit vraagstuk in studie en twee scholen hebben zich gevormd: de Hesse-

ling-school verklaart het Afrikaans ontstaan uit het Nederlands langs een aangevangen creoliseringsproces, alras in zijn doorwerking gestuit; de Bosman-school aanvaardt als hoofdfactor aanpassing zonder creolisering, maar blijft dan volgens Hesseling in gebreke het snelle tempo van taalwijziging, immers binnen drie geslachten, aannemelik te verklaren. Als *modus vivendi* is toen door beide richtingen de volgende formulering aanvaard, zij het met het leggen van verschillend accent: Afrikaans is Nederlands, overgebracht in de zeventiende eeuw, aangepast aan Zuidafrikaanse toestanden en omgevormd in de mond van andertaligen, in woordvorm en zinsbouw nog overwegend Nederlands, in buiging en klankstelsel Afrikaans. Welnu, het nagaan en doorgronden van deze controvers is voor Nederlandse filologie-studenten aanschouwelik onderricht in taalevolutie in moderne tijden en binnen de familiekring, welker analogie zij nergens elders zo klaar en tastbaar zullen aantreffen. Tweede punt: Ik ben overtuigd, dat dit Afrikaanse studiemiddelpunt werk nopens het Afrikaans zal kunnen en dus moeten verrichten, dat hier wel en in Zuid-Afrika niet gedaan kan worden, n.l. uit Nederlandse, Vlaamse en Westduitse dialecten verklaring te delven van zekere syntactiese, fonologiese en lexicologiese verschijnselen in het Afrikaans, tot heden niet opgehelderd. Ik heb hiervoor zakelik bewijs: gedurende de laatste twaalf maanden zijn belangrijke vondsten gedaan door een Afrikaner filoloog, die op mijn aanraden in Vlaanderen is komen werken. De stof ligt opgehoopt aan alle zijden op taalkundig, maar ook op geschiedkundig en folkloristies terrein.

Ik heb u vier staalkaarten van spijslijsten voorgelegd, die de eetlust van fijnproevers moeten prikkelen, maar die dan ook de opleiding van koks rechtvaardigen en vereisen. Het zijn pragmatiese grepen uit een studieprogram van eminent stambelang en dus thuis behorende allereerst aan een Nederlandse universiteit ter systematiese en methodiese afwerking. Deze derde reden op zichzelve volstaat om het recht en de noodzaak van een Afrikaanse leerstoel te bewijzen. — De laatste reden is:

IV. *Plicht tot culturele samenwerking met de Afrikaners.*

Evangelisatie onder bekeerden is geen practies Christendom. De slotreden vormt echter een sluitrede met de eerste drie en is getrokken niet in gewrongen tendens, maar als logiese conclusie. Wat is de huidige positie? De bloedige strijdbijl tussen Boer en Brit is begraven bij de Vrede van Vereniging in 1902. De dertig jaren sindsdien zijn besteed aan een vinnige strijd met tong en pen op politiek gebied, waarbij de inzet was: gelijke rechten in de practijk voor Boer en Brit. Jaar na jaar werd onder generaal Hertzog en dr. Malan, *alumni* van Nederlandse universiteiten, grond gewonnen. Eerst de staatsdienst, toen het publieke leven, daarna moedertaal als voertaal bij het onderwijs, vervolgens Afrikaanse eredienst en het kerkelik leven, Afrikaanse vertegenwoordiging in het buitenland, eindelijk rechtspraak in de volkstaal. De oude Prinsenvlag: oranje, blanje, bleu is geworden de volksvlag der Unie. Op de Rijksconferentie van 1928 is gelijkheid van *status* neergelegd tussen Groot-Brittannië en de overzeese vrijgewesten. Al deze veroveringen waren toepassing van constitutioneel recht in de practijk. Het politieke pleit is in zoverre beslecht, dat op papier gelijke rechten bestaan voor Engels en Afrikaans; de Engelse en de Afrikaanse partijen hebben dit jaar een coalitie gesloten in de Volksraad te Kaapstad en de Unie vertoont het unieke beeld op onze globe van een land met twee hoofdsteden: Kaapstad en Pretoria; twee vlaggen: de Prinsenvlag en de *Union Jack;* twee blanke volken; twee officiële talen en.... *twee culturen.* Dat nu Oxford en Cambridge de Engels-Afrikaanse cultuur steunen, spreekt van zelf. Dat Nederland heel voorzichtig en op uiterst bescheiden schaal ook iets gaat doen, spreke dan ook vanzelf. Moge slechts dit nederige begin uitgroeien tot een Afrikaans Cultuurhistories Instituut met Afrikaner bemanning! De voortekenen zijn gunstig. Zuid-Afrika is natiebewust, het worde meer en meer ook stambewust; en Nederland antwoorde met eerlike harde arbeid. Doodnuchter als het is, beseft het, dat cultuurgeschiedenis-onderwijs

niet veel meer kan doen dan registreren en catalogiseren. Zijn taak ligt voornamelik in het morfologies begrijpen en beschrijven ener beschaving in haar biezonder en daadwerkelik verloop en dit is geen sentiment, maar zuivere wetenschap. Cultuurscheppingen komen tot stand in het werkvertrek van de begenadigde kunstenaar of geleerde; de gehoorzaal kan echter wel peilen en schatten en het verwante onderkennen en aanmoedigen.

* * *

Eén taak rest mij nog en het is een lichte: de vraag, die terecht op de tweede plaats staat, beantwoorden: Waarom de eerste Afrikaanse leerstoel in Nederland nu juist te Amsterdam geplaatst? Antwoord: als voortzetting van een eervolle overlevering.

De Universiteit van Amsterdam is *via* het Athenaeum Illustre de historiese voortzetting van de Nederduytsche Academie van Hooft, Breero en Coster. In 1617 werd deze gesticht uit den drang om aan de moedertaal der studenten haar rechtmatige plaats toe te kennen als voertaal van onderwijs: zij ontsproot uit nationaal gevoel. Deze liefde tot het eigene heeft de eeuwen door nagewerkt, verbreedde zich in liefde tot het verwante en leidde tot studie der Oudgermaanse talen, maar betrok evenzeer de jongere binnen haar belangstelling, en nu de jongste Germaanse taal, die nader staat aan de sprake van Breero en van Hooft in zijn ondeugende oogenblikken (men denke aan *Het Moortje*!) dan aan zijn drossaardelike taal en aan die van Vondel, — nu deze taal meerderjarig is geworden, is het slechts trouw aan de overlevering, die haar kinderrecht erkent door haar domicilie te verlenen in de universitaire familiekring.

Doch ook *extra muros* bestaat er een Amsterdamse *mos*, oud, eervol, sterk. Hollands Zuid-Afrika's volk en staat zijn onder Gods bestel een schepping van Amsterdam,

dat in de volle zin des woords, zij het onbedoeld, ja tegen wil en dank, hun *metropolis* is geworden. 18 Maart 1651 besloten de Heren Zeventien der Verenigde Oostindiese Compagnie hier te Amsterdam tot de stichting aan de Kaap de Goede Hoop van een verversingsstation op de zeeweg naar Batavia. Acht van deze zeventien mannen waren geboren Amsterdammers; hier hielden zij zitting; deze stad bracht meer dan de helft van het bedrijfskapitaal bijeen. Van Amsterdam uit werd gedurende een halve eeuw over het wel en wee van de Hollandse volksplanting aan Afrika's zuidpunt, niet alleen wat handel, tuin- en landbouw en veeteelt aanging, dus economies, maar ook wat binnenlands bestuur, naturellenbeleid, vrede en oorlog betrof, dus ook sociaal en politiek, beslist. Van Amsterdam uit voerde de Compagnie de leidsels en somtijds de zweep; terwijl op verstandelik en cultureel, immers op onderwijs —, ja zelfs op zedelik en geestelik erf, de normen ook hier werden vastgesteld en wel door de Classis Amsterdam der Gereformeerde Kerken.

Gedurende meer dan honderd en vijftig jaar was Hollands Zuid-Afrika alleszins geseptentrioneerd op Amsterdam, de Noordstar, die haar veilig leidde. Ja, waar het tegenwoordig zelfstandig koers vat op het Zuiderkruis, is het wetenschappelik en cultureel nog hier aangesloten, o.a. reeds meer dan een halve eeuw bij de Nederlands-Zuidafrikaanse Vereniging en verwante lichamen. Is het dan wonder, dat ter ere van een aloude traditie, zij het met gebruikmaking van moderne wetenschappelike hulpmiddelen, geestdriftig deze eerste radiomast in Nederland geplant is te Amsterdam?

Er is echter meer te noemen dan traditie en historie, daar is ook billike stam- en stedetrots! In de classieke sfeer van deze geleerde vergadering is het geoorloofd kleine dingen met grote te vergelijken. Onweerstaanbaar dringt zich althans aan mij op het feit, dat Amsterdam de zetel is van het Koloniaal Instituut. Deze instelling, groots van opzet en weids, d.i. Amsterdams, van begrip, is aanschou-

welik onderwijs in moderne methoden van belangstelling in extraterritoriale gebieden, politiek, of veel sterker: stamverwantschappelik, met het moederland verbonden. Men vergunne mij de opmerking: waar de geestelike en stoffelike belangen van overzeese Nederlandse gebiedsdelen in Zuid-Azië en Zuid-Amerika in deze stichting vorstelik worden behartigd, mocht, neen moest, het uitgroeien van de enige Nederlandse volksplanting in de wereld tot een Dietse staat, allereerst wel te Amsterdam worden gehuldigd door het stichten aldaar van een middelpunt voor Afrikaanse studiën, die het begin zij van grote dingen! Nalatigheid door het uitsluiten van Zuid-Afrika buiten de rij der academies meest begunstigde natiën ware met name voor Amsterdam een vergrijp aan de geschiedenis en aan eigen verleden en heden.

Er zijn echter nog andere factoren, die beslissen over leergangen aan universiteiten. Hier geldt de overweging, of zij oorbaar en billik zijn en of zij passen in het bestaande systeem. Volgens het *Gedenkboek* van 1932 heeft de invoering van het *Academies Instituut* in 1921 de studie der moderne talen krachtig bevorderd. Gedurende tien, twaalf jaren reeds overtreft de toeneming in het aantal studenten in de faculteit der letteren en wijsbegeerte alhier verre aan de Rijksuniversiteiten, en deze aandrang gaat overwegend uit naar de beoefening van levende talen en haar letterkunden. Hier immers wordt onderricht verstrekt niet slechts *more maiorum* in de klassieke en semitiese talen en haar letterkunden, in het Sanskriet, Goties en de Oudgermaanse talen, in de Keltiese taal en letterkunde, maar ook in Franse, Spaanse, Italiaanse en Roemeense taal en letteren en in Oosteuropese cultuurgeschiedenis en Russies; evenzo in Nederlandse, Duitse, Engelse en Scandinaviese talen en letterkunden en in Deense en Noorweegse filologie. Op deze toespitsing op Nieuwgermaanse talen en letteren was het niet anders dan geometries juist en logies noodzakelik, dat in samenwerking met de hoogleraren voor Nederlandse taal en letterkunde, hartelik

aangeboden en dankbaar aanvaard, ook het Afrikaans als jongste pretendent zijn aanspraken erkend zag.

* * *

Nadat ik in het voorgaande met doorslaande bewijzen het recht en met beweeglike woorden de plicht meen te hebben aangetoond van een leerstoel voor Afrikaanse taal- en letterkunde in Nederland, en der plaatsing van de eerste zodanige leerstoel te Amsterdam, zou ik gaarne met een bescheiden persoonlik woord willen sluiten. De eervolle, maar zware taak, die ik hedenmiddag aanvaard, is de taak van de Voortrekker. Het veld is echter reeds door anderen opgemeten. Baanbrekend werk is verricht door een indrukwekkende phalanx van Nederlandse geleerden ten noorden en zuiden van de Moerdijk. Aan het noemen van namen is immer het gevaar verbonden gelijk- of meerwaardige uit te laten, maar gij en ik herinneren ons, wat geleverd is op het gebied van Afrikaanse taalvorsing en letterkundige critiek door Van Ginneken, Grauls, Haantjes, vooral Hesseling, Kalff, Kruisinga, Lecoutere, Muller, Prinsen, Stoett, Te Winkel en De Vooys; op het gebied van Zuidafrikaanse Geschiedenis door Godée Molsbergen, Leyds en Hendrik Muller; op kerkhistories erf door Spoelstra. Verder zijn aan Nederlandse universiteiten, en nergens meer dan aan de beide universiteiten van Amsterdam, academiese studiën van Afrikaner studenten bekroond met proefschriften in het Afrikaans over taal- en letterkundige, wijsgerige, geschiedkundige, godgeleerde, rechtsgeleerde en geneeskundige onderwerpen. En om nog dichter bij huis te komen, de leergang, die hedenmiddag wordt ingeluid, is de vierde poging, mij bekend, om academiese doceergelegenheid te scheppen voor Afrikaanse studievakken.

5 Julie 1905 heeft mr. Melius de Villers zijn intrede gehouden als hoogleraar in het Zuidafrikaans recht aan de universiteit van Leiden; 9 Dec. 1912 dr. H. D. J. Bodenstein als hoogleraar, eveneens in de rechtswetenschap aan de

universiteit van Amsterdam; 20 Jan. 1913 prof. E. C. Godée Molsbergen als privaat-docent in de koloniale en Zuidafrikaanse geschiedenis aan dezelfde instelling. Het is thans niet de tijd te bespreken, waarom deze door uitnemende mannen geleide ondernemingen wederom zijn gestaakt. Zonder mij aan enige beoordeling te wagen, meen ik echter te mogen beweren, dat de universiteit van Amsterdam de juiste weg heeft ingeslagen door nu niet met verkaveling te beginnen, maar een ruim veld van het Afrikaanse cultuurleven ter verkenning open te leggen. Met gepaste ijver, doch met grote voorzichtigheid, wens ik, mijn weg zoekende, waar te nemen welke richting gewenst en practies volgbaar zij. Met nadruk wil ik waarschuwen tegen te hoge verwachtingen. Het was mijn doel niet, in deze rede het logies begrip uiteen te zetten der wetenschappelike beoefening van Afrikaanse studiën, evenmin om de methode te behandelen voor ieder onderdeel. Wat ik getracht heb voor u te plaatsen is de redelikheid, de plicht en noodzaak van deze leerstoel en het programma van de lessen, die ik mij voorstel vandaar te geven. Met de moed der synthese zal ik trachten ze aan te passen aan de voorstudie van hen, in wier belang dit onderwijs zal worden verstrekt. Mijn optreden in de faculteit der letteren bewijst, dat ik in de eerste plaats Neerlandici en Germanisten verwacht en dat historici zeer welkom zullen zijn. Zij zullen hier op grotendeels maagdelike grond vindplaatsen aantreffen van waardevol nieuw studiemateriaal. Zij zijn het, die voor een groot gedeelte later een arbeidsveld zoeken als leraar in het Nederlands, Duits of Engels en in Geschiedenis aan middelbare scholen. Hun taak zal het zijn het hier vergaderde kapitaal in pasmunt door te geven, zowel ter wille van Nederlands gevoel van eigenwaarde als uit verpande trouw aan Nederlandse overleveringen, hun schouders te zetten onder de specifiek Nederlandse taak om bestaande sympathieke belangstelling in het Afrikaanse broedervolk intelligent en wetenschappelik te funderen bij de opkomende Nederlandse geslachten.

Het zal met Gods hulp mijn ernstig streven zijn stenen

aan te dragen, niet enkel om het gebouw der wetenschap iets hoger op te trekken, maar voor mijn Afrikaner toehoorders ook als *stapstene* op hun moeizaam pad door dit verre waterland naar het Beloofde Land der diepere kennis van hun volk en dus van zichzelven.

Heren Burgemeester en Wethouders, Dames en Heren Leden van de Raad der Stad Amsterdam;

Heren Curatoren dezer Universiteit!

Het is heden voor de derde maal, dat gij in aansluiting aan een wereldberoemde plaatselike nijverheid, ofschoon daarmede niet concurrerend, een diamantslijper toelaat om Afrikaanse edelstenen te komen slijpen. Aan dr. Bodenstein hebt gij in 1912, aan prof. Godée Molsbergen in 1913 een omlijnde taak opgedragen. Met uw vergunning aan de *Stichting tot bevordering der studie van taal, letterkunde, cultuur en geschiedenis van Zuid-Afrika*, hebt gij naar Afrikaner opvatting de lijnen meer in de ruimte getrokken. Met dankbare erkenning van uw vertrouwen en met een voornemen des harten om in toewijding bij mijn voorgangers niet achter te staan, spreek ik de hoop uit, dat door mijn bescheiden poging menige Cullinan tot volle schittering moge geraken en dat de bestaande Nederlandse belangstelling in Zuid-Afrika ook door mijn arbeid worde verbreed en verdiept.

Mijnheer de Gezant en Gevolmachtigd Minister der Unie van Zuid-Afrika en Mijnheer de Oud-Staatssecretaris der Zuidafrikaanse Republiek!

Uw aanwezigheid alhier heden middag is van hooggewaardeerde zedelike steun voor deze Nederlands-Zuidafrikaanse onderneming.

Aanvaardt mijn dank!

Heren Bestuurderen der Stichting tot bevordering der studie van taal, letterkunde, cultuur en geschiedenis van Zuid-Afrika!

Gij hebt mij een eervolle taak opgedragen. De overtuiging, dat de Afrikaner zaak uw opoffering en de mijne waard is, behoort mij kracht en moed te geven die taak te vervullen naar mijn vermogen. Velen uwer, met wie ik reeds geruime tijd van Zuid-Afrika uit, zoowel als hier, mocht samenwerken, mag ik mijn vrienden noemen; verleent mij ook verder uw goede raad en medewerking. Het belang dat ons bindt, is ideëel: het welzijn van het Afrikaner broedervolk en zijn betere bekendheid in Nederland. Het kost mij zelfbedwang niet enkelen uwer met name te noemen: de wetenschap, dat gij het niet wenst, legt mij het zwijgen op, maar nooit zal doven de dankbaarheid voor het vertrouwen, de moed, de liefde door u betoond voor de Afrikaner zaak, die ook de zaak is van Nederland.

Eén uitzondering moet ik evenwel maken, omdat, wanneer ik zwege, de stenen uit de Karo haast roepen zouden: Gij, ***prof. Burger,*** zijt de geestelike vader van deze Stichting, gelijk gij een der pleegvaders zijt der Afrikaner studenten in Amsterdam, voor wie gij en mevrouw uw woning steeds openstelt. Met opoffering van tijd en geestkracht hebt gij de Stichting gesticht. Moogt gij gespaard blijven om haar bloei te beleven!

Heren Curatoren van deze Leerstoel!

Het is een onderscheiding voor de *Stichting tot bevordering der studie van taal, letterkunde, cultuur en geschiedenis van Zuid-Afrika,* dat mannen van uw kaliber tegenover de Universiteit van Amsterdam zich verantwoordelik hebben willen stellen voor het wetenschappelik gehalte van het onderwijs, dat van deze nieuwe leerstoel zal worden verstrekt. Gewillig en met vreugde onderwerp ik mij aan uw leiding en toezicht. Het zou waarlik geen ernstig man zijn, die niet besefte, welke verplichting hij door het aanvaarden van een ambt als het onderhavige op zich had genomen. Ik ben u dankbaar voor uw zedelike steun.

Dames en Heren Hoogleraren, Lectoren en Privaatdocenten dezer Universiteit!

Het is mij een eer in uw midden te worden opgenomen. Oordelende naar uw vriendelike ontvangst, vertrouw ik, dat het mij niet moeielik zal vallen mij onder u thuis te gaan gevoelen en met u samen te werken aan de taak, ons gemeenschappelik opgelegd.

In het biezonder wens ik jegens u, hoogleraren der faculteit voor letteren en wijsbegeerte, mijn erkentelikheid uit te spreken voor de ondersteuning, die gij verleend hebt aan het verzoek om toestemming tot de plaatsing van deze leerstoel. In uw midden daarop te mogen zitting nemen, acht ik een onderscheiding, die ik hoop, dat gij u niet berouwen zult. Ik beveel mij aan in uw hulp en voorlichting, waar ik na dertig jaren als vreemdeling in mijn geboorteland terugkeer.

Uw naam, *prof. Prinsen,* is in Zuid-Afrika algemeen bekend door uw handboek voor Nederlandse letterkunde, dat daar vlijtig wordt bestudeerd, omdat het niet enkel de lamplucht der studeerkamer, maar ook de reuk des velds verspreidt; immers naar Afrikaanse zede opent het wijde

verschieten. Enkelen uwer beste leerlingen bekleden daar eervol betrekkingen bij hoger en middelbaar onderwijs. Persoonlik ben ik u dankbaar, dat gij evenals uw toenmalige ambtgenoten, *prof. Stoett,* wiens naam en voorbeeld in Zuid-Afrika even hoog staan aangeschreven, en *prof. Boer,* wiens onovertroffen degelikheid nog immer bij zijn Afrikaner oud-leerlingen nawerkt, mij gedurende een Europees verlof gastvrijheid verleend hebt in uw collegezalen.

Dat gij, *prof. Scholte,* naast de anderen, bereid zijt geweest, het curatorschap van deze leerstoel te aanvaarden, en dat gij mij met zo grote welwillendheid zijt tegemoet getreden, vervult mij met dankbaarheid en vertrouwen.

De wijze, *prof. Brugmans,* waarop gij mij verwelkomd hebt, wetende, dat ook de geschiedenis van Zuid-Afrika binnen het gebied mijner werkzaamheden valt, doet mij met groot vertrouwen op uw verdere medewerking hopen.

Voor ik mijn laatste woord spreek, moge ik van deze plaats liefde en lof ten offer mengen aan de nagedachtenis van mijn Vader, die met groote opoffering, maar met God en met ere, twaalf kinderen opgevoed heeft tot goede burgers, de meesten van Nederland, enkelen van Zuid-Afrika, vooral mijn oudste broeder, die gedurende meer dan een halve eeuw aan Zuid-Afrika alles gegeven heeft, wat hij kon, want hij gaf zichzelf.

Dames en Heren Studenten!

Het studieprogram, dat ik heb uitgestippeld, bevat stof voor Afrikaanse, zowel als Nederlandse studenten, al zal het intuïtieve aanvoelen en benaderen verschillen naar landaard. Het streven naar het doel: bevordering van de kennis van Hollands Zuid-Afrika, bewerke voor beiden verdieping van zelfkennis en van stambesef. Het schijnt vermetel bij het vele, dat door brede examenprogramma's

reeds van u gevergd wordt, nog tijd en belangstelling van u te vragen voor een studievak, dat dit jaar voor het eerst op de *Series Lectionum* prijkt. Wat mij daartoe vrijmoedigheid geeft, is de volgende eigenaardige ondervinding: Aan de buitenlandse universiteiten, waar ik gestudeerd en gedoceerd heb, heb ik allerwegen klachten gehoord van overlading; in Nederland echter hebben twee studentenorganisaties, de een van Nederlandse, de andere van Afrikaanse studenten, spontaan en doordringend aan universiteitspoorten geklopt om een leerstoel voor Afrikaanse taal- en letterkunde. De poortwachters aan de Oumanhuispoort hebben op dit instantelik kloppen die poort geopend en de stoel is hier geplaatst. Het staat thans aan u te tonen, dat het u ernst was. Ik reken op de voortduur van een belangstelling, die zich het best zal uiten door eerlik, hard werk. De plicht u daarbij te leiden zal mij dan steeds aangenaam zijn.

En nou, die agteros; my Afrikaner studente-vriende, julle moet ook in die kraal. Die agteros is tog maar die os wat beur: hy beur vorentoe. Trap soetjies, maar trap vas! Julle kop het Holland-toe gestaan. Julle wou hier wees. Party Afrikaners trek na ander plekke. As dit waar is, dat daar 30 Afrikaners in Holland studeer en 1170 op die Britse eilande, beteken dit dat hoogstens 1 uit 40 Holland-toe kom. Ek weet die grootste helfte is Engelssprekende Afrikaners, hulle behoort na Engeland te gaan. Die Hollandse geld is duur; die Hollandse studiebeurse is klein. Maar dan is dit ook mannewerk van julle om hier te wees. Julle het soheentoe gekom met 'n plan. Julle het reeds vir die Hollandse studente gewys wat werk is, en dat julle kan klaar kom met min geld. Hou daardie reputasie op. Julle rekord is skoon. Steun net nie op eie kragte nie. Hy wat julle roep is getrou; Hy sal dit ook doen. Hou moed! Bid en werk!

Ik heb gezegd.